

ПЛЕКАННЯ ЦІННОСТЕЙ ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Александрова Г. О., Рула Н. В.

ВСТУП

Цінності закладу вищої освіти є важливим складником його бренду, корпоративної культури та діяльності загалом. Вони репрезентують місію, цілі університету, а також його самоідентифікацію. Це також допомагає встановити глибший зв'язок між закладом та його спільнотою, забезпечуючи стабільну основу для розвитку і залучення здобувачів вищої освіти, викладачів та інших зацікавлених сторін.

Війна, яку розпочала російська федерація проти України, має великий вплив на психосоціальний стан здобувачів вищої освіти. Дослідження стану виховної роботи має на меті визначити потреби студентів у психологічній підтримці, соціальній адаптації, важливу роль відіграє формування громадянської позиції, відповідальності. Виховна робота в університеті є важливою складовою частиною студентського життя і навчання. Вона спрямована на розвиток особистісних якостей здобувачів вищої освіти, формування цінностей, виховання культури міжособистісних відносин та соціальної відповідальності. Різноманітні заходи та ініціативи (публічні лекції, івенти, тренінги, культурні та спортивні події, волонтерська діяльність) сприяють розвитку студентів не лише як фахівців, але й як громадян із вищим рівнем соціальної компетентності.

У зв'язку з початком повномасштабної війни 24 лютого 2022 року Бердянський державний педагогічний університет опинився в окупації і змушений був тимчасово переміститися до міста Запоріжжя (наказ № 15 від 21 квітня 2022 року). Виховна робота в університеті була призупинена, оскільки не зрозуміло було, скільки триватиме війна і які наслідки матиме. До кінця березня викладачі та здобувачі освіти, перебуваючи ще в Бердянську, виходили на проукраїнські мітинги, відстоювали право України на незалежність, проявляли свою позицію і небажання бути «визволеними» російською федерацією.

Із переміщенням до Запоріжжя БДПУ почав відновлювати свою діяльність. Активно вели соціальні мережі, готували патріотичний контент, поширювали імідж закладу освіти як української державної установи й великої університетської родини. Якщо 2022 був роком,

який розділив життя колективу та здобувачів освіти, як і всієї України, на *До* і *Після* повномасштабного вторгнення, роком, коли всі зивкали до нових умов невизначеності, коли поступово з окупації виїжджали викладачі і студенти, то в 2023 році університет чітко усвідомив, у якому напрямку має рухатися.

1. Законодавчий контекст плекання цінностей у закладах освіти

Виховна робота в університеті є важливим компонентом освітнього процесу. Вона спрямована на забезпечення гармонійного цілісного розвитку особистості, патріота, інноватора, формування у здобувачів вищої освіти гуманістичного світогляду, соціально-політичної орієнтації, моральності й культури, виховання їх на основі національних традицій та культурно-історичного надбання українського народу.

Виховна робота в університеті базована на Конституції України; Законі України «Про освіту»; Законі України «Про вищу освіту»; Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2022–2032 роки; Указі Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання»; Указі Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (затвердженого 30 вересня 2019 року № 722/2019); Наказі МОН від 6 червня 2022 року №527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України»; Статуті Бердянського державного педагогічного університету; Стратегії розвитку університету; Рекомендаціях щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2022–2023 навчальному році; Положенні про відділ соціально-гуманітарної та виховної роботи у Бердянському державному педагогічному університеті.

Виховна робота є невід’ємною частиною освітнього процесу, однак у Законі України «Про освіту» (№ 2145-VIII від 5 вересня 2017 року, набрав чинності від 28 вересня 2017 року) немає окремого розділу про виховну роботу, відсутній окремий напрям. При цьому починається документ із тези, у якій зазначено, що освіта є основою «духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації... запорукою розвитку суспільства, об’єднаного спільними цінностями і культурою, та держави»¹. Не сказано в законі, як має здійснюватися духовний і культурний розвиток та як мають формуватися цінності. Більше того, у другому абзаці Закону визначена мета освіти – «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей,

¹ Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 1556-VII. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення 09.01.2024)

виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору»². У правках до Закону запропоновано замінити «навчально-виховний процес» на «освітній процес» (стаття 28, пункти 3.1, стаття 41).

У Законі України «Про вищу освіту» (№1556-VII від 1 липня 2014 року, редакція від 1 січня 2022 року³ та в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2022–2032 роки⁴ відсутня згадка про виховну діяльність, виховний напрям роботи.

В Указі Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання» (№ 286/2019 від 18 травня 2019 року) зазначено: «Національно-патріотичне виховання набуває характеру системної і цілеспрямованої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, організацій громадянського суспільства, громадян з формування у людини і громадянина високої національно-патріотичної свідомості, почуття відданості своїй Українській державі»⁵. Згідно з цією тезою національно-патріотичне виховання має здійснюватися в закладах освіти, а в його основі повинні бути покладені ідеї зміцнення української державності, формування патріотизму, утвердження національних цінностей. Тому основними складовими частинами національно-патріотичного виховання є громадсько-патріотичне, військово-патріотичне та духовно-моральне. Досвід державної політики впродовж років незалежності України свідчить про необхідність національно-патріотичного виховання. Але як саме має забезпечуватися виховний процес у закладах вищої освіти, якщо в Законі України «Про освіту» поняття виховної діяльності відсутнє? І чи потрібно виховувати в закладах освіти сучасну молодь, чи це прерогатива родини?

² Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 1556-VII. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення 09.01.2024)

³ Про вищу освіту зі змінами 2024 рік № 1556-VII від 01.07.2014, редакція від 01.01.2022 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 09.01.2024)

⁴ Стратегія розвитку освіти в Україні на 2022–2032 роки / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki> (дата звернення 09.01.2024)

⁵ Указ Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання» (№ 286/2019 від 18 травня 2019 року) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (дата звернення 09.01.2024)

Особливо це питання загострилося після початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, коли частина наших земель опинилася в окупації і перед кожним українцем постало питання національної ідентичності, громадянської позиції. Саме тому метою Стратегії є «визначення пріоритетів та основних напрямів національно-патріотичного виховання, зокрема дітей та молоді, розвитку відповідних інститутів держави і суспільства, забезпечення змістового наповнення національно-патріотичного виховання»⁶. А все це можливо за умови проведення виховної діяльності в закладах освіти, зокрема у вищій освіті, коли повнолітні здобувачі самостійно визначають свій вибір і шлях.

Ураховуючи поданий аналіз нормативної бази, відсутність роз'яснень щодо місця й ролі виховної роботи в закладі вищої освіти, переживши досвід окупації та переміщення, академічна спільнота БДПУ дійшла висновку про необхідність проведення виховного процесу. Однак, з метою уникнення пережитків радянського минулого, цей процес в закладі отримав назву «плекання цінностей». Тому одним із трьох пріоритетів розвитку університету визначено «Плекання загальнолюдських, крос-культурних, професійних цінностей та просування національно-патріотичних ідей спільнотою однодумців, які навчають і навчаються разом»⁷. У сучасних умовах концепція виховної роботи часто виходить за рамки ідеологічних обмежень і зосереджується на глибокому розвитку особистості, соціальній відповідальності, розвитку міжособистісних навичок та готовності до активної громадянської участі. Отже, виховна робота залишається важливим складником освітнього процесу БДПУ.

2. Стратегічне лідерство в університетському середовищі

Для реалізації ціннісного пріоритету зокрема та стратегії розвитку закладу загалом, для ідентифікації бренду установи необхідним аспектом позиціонування є інтерв'ю ректора БДПУ Ігоря Богданова про життя і роботу в окупації, тиск з боку загарбників, вимушене переміщення, плани, мрії та діяльність університету сьогодні, а також про цінності, що лежать в основі прийняття рішень на рівні управління. Такі виступи керівника закладу як лідера університетського співтовариства мають велике стратегічне значення, оскільки це надає унікальну можливість спрямувати увагу громадськості, потенційних та

⁶ Указі Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання» (№ 286/2019 від 18 травня 2019 року) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (дата звернення 09.01.2024)

⁷ Стратегія розвитку Бердянського державного педагогічного університету (2022–2025 pp.). URL: https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/Stratehiia_BDPU.pdf (дата звернення 15.01.2024)

наявних здобувачів освіти, викладачів, спонсорів, партнерів та інших зацікавлених сторін на ключові аспекти, які визначають ідентичність та спрямованість закладу вищої освіти, шліфують образ установи і враження в масовій свідомості.

Інтерв'ю ректора служать засобом висвітлення не тільки збереження й функціонування закладу, але й конкретних досягнень, важливих ініціатив та програм закладу. Це важливий інструмент для сприяння розумінню та визначенню цінностей університету в глобальному контексті, що сприяє формуванню позитивного враження та привабливості для різних зацікавлених груп.

Одне з перших глибоких інтерв'ю ректор Ігор Богданов дав ще на початку червня 2022 року, незадовго після того, як БДПУ відновив свою діяльність уже як переміщений до Запоріжжя заклад. Йшлося про початок війни, вторгнення окупантів до Бердянська, життя здобувачів вищої освіти в гуртожитку під час війни, окупацію університету, переїзд до обласного центру, вступну кампанію, перспективи і «стриманий оптимізм». Цитатні заголовки обох частин інтерв'ю – «Ми знаємо солодкий смак свободи», «Я щиро вірю, що ми переможемо» – засвідчують ціннісну позицію адміністрації закладу та колективу. Це інтерв'ю стало дуже важливим для внутрішньої та зовнішньої аудиторії як репрезентація університетської позиції, ідентифікації. Про переломні моменти в діяльності університету, пріоритети, колектив, колаборантів і мрії висловлювався ректор Ігор Богданов на шпальтах газети «Університетське слово» й у вересні 2022 року, на початку нового навчального року. Це інтерв'ю було важливим насамперед для нових здобувачів вищої освіти, які долучилися до університетської спільноти. Основні меседжі спілкування: «Ми віримо в Збройні Сили України, віримо в деокупацію наших територій, у повернення нашого університету в рідні стіни, але життя триває, і ми маємо працювати кожного дня»; «Наш університет – найкращий серед усіх, які я бачив»; «Головне – люди. Стіни ми відбудуємо, комп'ютери купимо, все це технічні речі. Вони важливі, але самі по собі стіни, комп'ютери, книги, устаткування – вони не вчать»⁸.

Напередодні річниці повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну ректор Ігор Богданов дав інтерв'ю Запорізькій обласній організації Національної спілки журналістів України⁹. Розповідав про майже рік роботи закладу в умовах переміщення,

⁸ Ігор Богданов: «Найбільша наша цінність – це люди». *Університетське слово*. URL: <https://us.bdpu.org.ua/ihor-bohdanov-naybilsha-nasha-tsinnist-tse-liudy.html> (дата звернення 15.01.2024)

⁹ Запорізька обласна організація НСЖУ. URL: <https://nsju.zp.ua/blog/obshchestvo> (дата звернення 15.01.2024)

здобутки, умотивованість колективу продовжувати освітню діяльність, працювати і робити все можливе для того, щоб університет існував надалі і розвивався, про перспективи вступної кампанії та переваги нашого закладу. «Сьогодні найбільша моя мрія – Перемога і повернення до українського Бердянська. Упевнений, що воно так і буде», – зазначив Ігор Богданов під час спілкування.

Інтерв'ю ректора можна зустріти і в медіа Запорізького та сусідніх регіонів. Наприклад, у травні 2023 року вийшло потужне інтерв'ю Ігоря Богданова на телеканалі D1 (м. Дніпро) в програмі «Годинник». І щоразу керівник БДПУ висловлює власну принципову позицію та позицію членів колективу як громадян і патріотів України.

Про всі важливі поїздки, заходи, рішення ректор університету повідомляє під час зустрічей із колективом та здобувачами вищої освіти, на сайті університету (наприклад, стаття «БДПУ – форпост виховної та просвітницької діяльності в громаді»: ректор Ігор Богданов про поїздку до Києва»¹⁰, оскільки, не зважаючи на дистанційне навчання та розпорошеність працівників та студентів по всій території України та за кордоном, університетська спільнота повинна постійно відчувати зв'язок, підтримку, бути поінформованими та чітко усвідомлювати, що БДПУ незламний та не відходить від своєї ціннісної програми.

Задля покращення освітнього процесу, його виховного складника, налагодження комунікації із внутрішньою та зовнішньою аудиторіями, упродовж грудня 2022 – квітня 2023 року команда БДПУ брала участь в програмі експертного консультування «Комунікаційна та кадрова політика університету в системі стратегічного менеджменту». Консультування здійснювалося в рамках Проекту підтримки переміщених ЗВО, реалізованого Програмою ім. Фулбрайта в Україні за фінансової підтримки Посольства США в Україні. До команди БДПУ ввійшли ректор Ігор Богданов, перша проректорка Ольга Гуренко, проректорка з науково-педагогічної роботи Ганна Александрова, проректорка з наукової роботи Яна Сичікова, начальниця навчального відділу Ольга Шубіна, начальниця відділу кадрів Марина Вруцька, завідувачка кафедри соціальних комунікацій Юлія Мельнікова, відповідальна секретарка приймальної комісії Наталія Рула, керівниця центру викладацької майстерності «ArsDocendi» Наталя Цибуляк. Результатом змістовної роботи у форматі вебінарів, самостійної роботи, а також індивідуальних консультацій наших колег із експертами стали дві функціональні стратегії – кадрова та комунікаційна – для збереження й

¹⁰ Богданов Ігор. «БДПУ – форпост виховної та просвітницької діяльності в громаді»: ректор Ігор Богданов про поїздку до Києва. *Університетське слово*. № 15 (196). С. 1. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/2a15e27a-c831-4247-a6cf-647c038c64bc/content> (дата звернення 15.01.2024)

розвитку людського капіталу в умовах війни та післявоєнний період, підвищення якості вищої освіти, а також для розвитку нашого ЗВО як центру освіти, науки, інновацій, культури і духовності українського Північного Приазов'я. Зокрема призначенням кадрової стратегії є забезпечення стабільності процесів функціонування університету в умовах невизначеності та підвищення його конкурентноспроможності завдяки збереженню та розвитку кадрового потенціалу. Комінікаційна стратегія покликана покращувати впізнаваність університету, створювати позитивний імідж, стійкий і стабільний інтерес вступників та стейкхолдерів до функціонування нашого ЗВО, зацікавлення в отриманні освіти.

Бердянський державний педагогічний університет є містоутворювальним, згуртовує навколо себе талановиту і перспективну молодь. З метою єднання бердянської громади 31 травня 2023 року за ініціативи БДПУ та підтримки Бердянської міської військової адміністрації, Бердянської районної державної адміністрації в місті Запоріжжі пройшов молодіжний форум *«Молодь Бердянщини: виклики окупації»*. Захід відбувся у змішаному форматі (очно-дистанційному) і зібрав більше 300 осіб¹¹. Обговорені на форумі питання щодо ролі молоді в житті міста після його деокупації, викликів, які постануть перед містянами, і перспектив післявоєнного розвитку викликали зацікавлення присутніх, а їхня глибина і масштабність спонукали до нових зустрічей. Аналіз опитування і результати зустрічі менеджменту університету висвітлив у публікації *«Youth views on the role of local government and universities in the development of deoccupied territories»*¹².

Протягом 2023 року традиція єднання спільноти продовжилася та реалізувалася в проведенні низки заходів під загальною назвою *«Молодь Бердянщини»* як символ єдності містян. Зібрання молодіжних форумів *«Молодь Бердянщини: виклики деокупації» та круглих столів «Мистецтво в окупації» (25 червня .2023 року), «Активна молодь Бердянщини & цілі сталого розвитку» (11 серпня 2023 року), «Молодь Бердянщини: деокупація і партнерство в інтересах сталого розвитку»*

¹¹ Молодіжний форум *«Молодь Бердянщини: виклики окупації»*. *Університетське слово*. № 13 (194). С. 2–3. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/64738f85-4a7b-48db-be3c-a4d504b3a470/content>_(дата звернення 15.01.2024)

¹² Thor Bohdanov, Yana Suchikova, Sergii Kovachov, Olha Hurenko, Hanna Aleksandrova. Youth views on the role of local government and universities in the development of deoccupied territories. Business perspectives. Volume 7 2023, Issue #1, pp. 29–46. <https://www.businessperspectives.org/index.php/journals/knowledge-and-performance-management-2/issue-434/youth-views-on-the-role-of-local-government-and-universities-in-the-development-of-deoccupied-territories> (дата звернення 09.01.2024)

(17 вересня 2023 року), «Вчителі, яких ми потребуємо для освіти, яку ми хочемо: мотивації вчителів та аналіз викликів» (28 листопада 2023 року) сприяють обговоренню болючих і проблемних питань окупації, освіти, культури Бердянська та визначенню цілей і завдань, які стоятимуть перед громадою після його деокупації.

Всі ці зустрічі проходили в межах реалізації БДПУ Цілей сталого розвитку. Місія, бачення, пріоритети розвитку Бердянського державного педагогічного університету спрямовані на реалізацію Цілей сталого розвитку України (Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 року) з метою забезпечення цілісної освіти, збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку нашої держави. Діяльність університету спрямована на реалізацію 13 цілей: Подолання бідності, Міцне здоров'я та благополуччя, Якісна освіта, Гендерна рівність, Чиста вода і належні соціальні умови, Доступна та чиста енергія, Гідна праця та економічне зростання, Сталий розвиток міст і громад, Пом'якшення наслідків зміни клімату, Збереження морських ресурсів, Захист екосистем суші, Мир і справедливість, Партнерство в інтересах сталого розвитку. Цілі сталого розвитку в БДПУ, як і у всій нашій державі, становлять нову систему взаємоузгоджених управлінських заходів за економічним, соціальним та екологічним (природоохоронним) вимірами. На офіційному сайті БДПУ розміщена повна інформація про реалізацію закладом Цілей сталого розвитку¹³.

2. Плекання цінностей у воєнний час: досвід БДПУ

Плекати загальнолюдські, крос-культурні, професійні цінності та просувати національно-патріотичні ідеї університету важливо не тільки в межах внутрішньої аудиторії, а також розповідати про них громадськості, зокрема й потенційним вступникам, їх батькам. Просування цінностей закладу з-поміж вступників є важливим завданням для забезпечення успішного набору та створення позитивного іміджу освітньої установи.

Ціннісна програма університету дає розуміння вступнику, що означає бути здобувачем вищої освіти саме цього закладу, і, якщо вона відповідає прагненням та цінностям абітурієнта, то викликає прихильність, довіру, мотивує його як до вступу, так і згодом до успішного навчання та саморозвитку.

Саме тому БДПУ популяризує свої чітко сформовані цінності в медіа, соціальних мережах, месенджерах. У 2023 році спеціально для

¹³ Цілі сталого розвитку. URL: <https://bdpu.org.ua/tsili-staloho-rozvytku/> <https://bdpu.org.ua/tsili-staloho-rozvytku/>_(дата звернення 09.01.2024)

потенційних вступників був створений інформаційний телеграм-канал «БДПУ. Вступ 2023», який, окрім роз'яснень, корисних порад, алгоритмів дій від приймальної комісії закладу, новин вступної кампанії, має на меті й ознайомити з ціннісною програмою Бердянського державного педагогічного університету, розповісти історію про те, як ці цінності втілені в життя і чому це важливо. Опис телеграм-каналу засвідчує позицію закладу: «Офіційний канал Бердянського державного педагогічного університету – серця Бердянська, місця єднання сильної, незламної, незалежної молоді»¹⁴. Із контенту каналу вступники дізнаються про різноманітні заходи, патріотичні та волонтерські програми, отримують запрошення долучитися до багатьох із них, відчутти себе частиною університетської спільноти, переглядають мотиваційні відеоролики тощо. Зокрема тут розміщені й випуски газети «Університетське слово».

У місті Бердянськ окупанти і колаборанти відкрили квазіуніверситет – «Азовский государственный педагогический университет», – захопивши будівлі, корпуси, матеріальну базу, гуртожитки. Для БДПУ важливо було показати, що він був і залишається державним закладом вищої освіти та працює в українському законодавчому просторі: це потрібно було донести під час вступної кампанії до абітурієнтів і на підконтрольній Україні території, і на окупованих територіях, оскільки щодо останніх були ризики вступу до квазіуніверситету. Тому в березні 2023 року було організовано фотосесію і зйомку профорієнтаційних роликів в Києві. Продумали слогани, придбали синьо-жовті футболки з написом «Україна» і зробили серію профорієнтаційних роликів для кожної спеціальності. Цей захід мав велике значення не лише для вступної кампанії, але й для згуртованості університетської спільноти, для поширення позитивного іміджу українського закладу вищої освіти. Зйомки проходили в стінах Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», де зібралися викладачі та здобувачі БДПУ, які змушені були переїхати з окупації та проживали в столиці. Університетська спільнота розпорошена по всій Україні і по всьому світу, тому така зустріч, яка об'єднала близько 30 осіб, була важливою, оскільки показала, що колектив єдиний та готовий за будь-яких обставин підтримувати один одного. Профорієнтаційні ролики можна переглянути на каналі StudMediaBSPU¹⁵.

¹⁴ БДПУ. Вступ 2024. https://t.me/bdpu_vstup (дата звернення 09.01.2024)

¹⁵ StudMediaBSPU. URL: <https://www.youtube.com/channel/UC-rSLIVhNBd-Yq-70MfvoEg> (дата звернення 09.01.2024)

Із початком війни БДПУ позиціонував себе як невід’ємна частина українського міста Бердянська, тому дуже важливим було єднання університету з містом. У грудні 2022 року організували і провели освітньо-культурну толоку «Ідеї Різдва в мистецтві». Ця традиція була продовжена в 2023 році: у квітні провели культурно-мистецьку толоку «Великдень єднає», а в грудні – Різдвяну толоку «Зігріймо серця разом». Усі заходи організовано спільно з відділом освіти виконавчого комітету Бердянської міської ради та Центром дитячо-юнацької творчості імені Євгенії Рудневої. Кожна толока мала насичену програму, включала в себе інформативні лекції, огляд літератури, пов’язаної з різдвяними новорічними або великодніми святами, майстер-класи з виготовлення новорічних або великодніх прикрас, інтерактивні лабораторії, квести, сторітелінги, воркшопи і багато цікавих та креативних заходів. Такі зустрічі об’єднують не лише студентів, школярів, громаду Бердянська та Бердянського району, а й гостей із різних куточків України та світу, сприяють «зміцненню соціальних зв’язків, відновленню вічних цінностей та відчуттю єдності серед громади»¹⁶.

Із початком повномасштабного вторгнення БДПУ втратив стіни, викладачі і здобувачі розпорошені по всій Україні і світу, що мало суттєвий вплив на виховну роботу. Університет перейшов в онлайн-формат, пережив локдаун і хакерські атаки під час онлайн-ефірів. Довоєнні заходи значно відрізняються від тих, які проходять під час війни. Тим не менше колектив закладу шукав і продовжує шукати нові шляхи розвитку виховного процесу, що дозволило б і далі згуртувати спільноту, поширювати позитивний імідж університету. Дуже важливим меседжем було єднання університетської родини, тому всі заходи були акцентовані на вічних цінностях та ідеї єднання. Винятком не стало і Свято вишиванки, яке в БДПУ має давню традицію. У 2009 році факультет філології та соціальних комунікацій провів перше велике Свято вишиванки, яке стало історично визначним не лише для університету, а й для всього російськомовного міста Бердянськ. Українська мова лунала тоді тільки в закладах державних установ, а вишиванка була скоріше сценічним костюмом, ніж елементом одягу. І саме БДПУ започаткував традицію вдягати вишиванку, розмовляти українською мовою, повертатися до віковічних українських традицій, вивчати свою культуру. Перший захід був присвячений творчості видатного українського композитора Володимира Івасюка, знищеного органами КДБ за наказом вищого керівництва СРСР.

¹⁶ Різдвяна толока: відродження традицій та символ єдності / Університетське слово. URL: <https://us.bdpu.org.ua/rizdviana-toloka-vidrozhennia-tradytsiy-ta-symvol-iednosti.html> (дата звернення 09.01.2024)

За рік до війни університет відзначив Свято вишиванки на фоні 3D-муралу «*Рушник-вишиванка*», який прикрашає будівлю 5б корпусу БДПУ і внесений до Книги рекордів України в категорії «*Культурна спадщина, розміри*» як унікальний та найбільший за розміром орнамент національної вишивки Запорізького краю. Орнамент викладений із 1515 цеглин висотою 10,5 метрів та шириною 6,2 метри. У 2023 році у зв'язку з війною та окупацією повторити масштабність заходу не вдалося, але викладачі і здобувачі вищої освіти БДПУ зустрілися в різних регіонах України (Національний музей народної архітектури та побуту України, Київ; Музей історії запорізького козацтва, острів Хортиця, Запоріжжя; центральний парк Вінниці) і записали пам'ятні відепривітання. Це стало символічним єднанням не тільки університетської спільноти, а й всієї України. У своєму урочистому слові ректор Ігор Богданов зазначив: «*І сьогодні ми всі одягли вишиванку, продемонструвавши, що це не данина моді, не елемент сценічного одягу. Це – код ідентифікації багатонаціонального українського народу, це джерело нашої сили, нашої Перемоги!*»¹⁷. Цей захід мав набагато більше значення, ніж до повномасштабного вторгнення, оскільки кожне слово, кожен фрагмент ролика були прожиті і вистраждані; усі мали усвідомлення того, якою ціною ми виборюємо нашу свободу, культуру, традиції. Крім того, усі зацікавлені долучилися до флешмобу «*Одягай вишиванку*», що проходив на університетській сторінці **live_bdpu** в соціальній мережі Інстаграм. Завершився святковий день загальноуніверситетською лекцією «*Вишиванка як унікальний код нації*», підготовленою і проведеною завідувачкою сектором читальних залів бібліотеки БДПУ Наталією Романовою. Переглянути ролики можна на каналі **StudMedia BSPU**¹⁸.

Не менш важливим для єднання університетської родини став День Незалежності України, який так само згуртував бердянську академічну спільноту в серці Києва на Майдані Незалежності, у серці Запоріжжя біля музично-драматичного театру імені В. Г. Магара, у серці Львова біля Львівського національного академічного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької, у серці Вінниці. Результатом цих зустрічей став патріотичний відеоролик єдності.

¹⁷ Ігор Богданов. Святковий тиждень у БДПУ. *Університетське слово*. № 13 (194). С. 1. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/64738f85-4a7b-48db-be3c-a4d504b3a470/content> (дата звернення 09.01.2024)

¹⁸ StudMediaBSPU. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wEimty5EaJ4&t=2s> (дата звернення 09.01.2024)

На початку літа також був проведений День відкритих дверей для потенційних вступників, батьків, адміністрації закладів загальної середньої та передвищої освіти. Звичайно, війна та вимушене переміщення до Запоріжжя продиктували нові умови для функціонування БДПУ загалом та проведення цього іміджового заходу зокрема. Тимчасово втративши власні приміщення і матеріальний потенціал, заклад змушений був шукати нові шляхи та локації для позиціонування себе як центру освіти, науки, інновацій, культури і духовності українського Північного Приазов'я. Символічно у ціннісному плані те, що важливий профорієнтаційний захід – День відкритих дверей – пройшов у бердянському хабі (благодійному фонді) «Бердянськ – свій для своїх», адже університет позиціонує себе в інформаційному полі як «БДПУ – це Бердянськ, Бердянськ – це Україна». Ідентифікація університету як українського закладу вищої освіти особливо важлива зараз, у воєнний час, і це варто доносити до потенційних вступників. Усі зацікавлені (близько 200 осіб) змогли долучитися до головної події вступної кампанії 2023 як в очному, так і в дистанційному форматі. Окрім особливостей вступу увага була приділена унікальним характеристикам та перевагам нашого університету, досягненням та традиціям, програмам, зокрема й виховним, які виділяють нас з-поміж інших освітніх установ. Позитивним моментом став і виступ голови студентської ради університету – голосу освіченої та усвідомленої молоді – з наголошуванням на принципах і позиції здобувачів вищої освіти закладу. Відкрите спілкування, усебічна підтримка потенційних вступників, яким вона так необхідна, сприяли доброзичливій атмосфері заходу, наскрізною думкою якого була вдячність нашим Збройним Силам за можливість навчати і навчатися, сподівання на повернення до рідного Бердянська.

1 вересня 2023 року БДПУ в черговий раз об'єднав громаду міста і відсвяткував День знань і посвяту студентів у першокурсники. Захід проходив у змішаному онлайн/офлайн форматі: стіни Запорізького національного університету, до якого університет тимчасово переміщений, зібрали ректора і проректорів, голову профкома, деканів і викладачів, а найголовніше – першокурсників¹⁹. Розпочався захід гімном і хвилиною мовчання на вшанування пам'яті полеглих героїв і всіх тих, чиї життя забрала війна. Символічний момент – пропозиція ректора Ігоря Богданова усім присутнім поставити пам'ятні підписи на прапорі України, який після нашої Перемоги буде

¹⁹ Свято під звуки сирен: в БДПУ відбулася посвята в першокурсники. *Університетське слово*. № 16 (197). С. 2. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/d311b287-80c1-4acd-aff4-960bf0425ec7/content> (дата звернення 09.01.2024)

прикрашати музей історії БДПУ. Запрошені гості – заступник голови Комітету Верховної Ради з питань національної безпеки, оборони та розвідки Єгор Чернев, голова Бердянської районної державної адміністрації Олексій Бакай та голова Бердянської міської військової адміністрації Вікторія Галіцина – привітали присутніх зі святом і побажали колективу плідної роботи та повернення додому.

Поряд із традиційними заходами (Посвята студентів у першоккурсники, Студент року, День студента, радіодиктант національної єдності), які здебільшого проходять в онлайн-форматі, в університеті запровадили й нові традиції. Напередодні Дня працівника освіти пройшов конкурс «Викладач року 2023», за яким здобувачі визначили найкращих серед педагогів закладу. Захід відбувся в два тури: за першим визначили кращих викладачів на факультетах у номінаціях «Викладач наставник», «Викладач інноватор», «Викладач громадський діяч», «Викладач науковий керівник», «Викладач харизма», «Сім'я викладачів», а в другому турі – найкращого викладача університету²⁰.

Збільшилася і кількість онлайн-заходів. Продовжили досвід проведення загальноуніверситетських лекцій, які розпочали з вересня 2022 року. За цей час викладачі провели більше 20 таких публічних заходів. Організували загальноуніверситетську хвилину мовчання до Дня пам'яті жертв голодомору, а також загальноуніверситетський захід до Дня Гідності і Свободи. Усі ці зустрічі сприяють усвідомленню нашої ідентичності, перепрочитанню історії нашого народу, розумінню, яку високу ціну сплачувала Україна протягом своєї історії за свободу і незалежність. Крім того ці заходи сприяють єднанню спільноти, розкиданої по всьому світу, усвідомленню, що однодумців єднають не стіни, а спільні інтереси та мета.

Важливо, щоб виховна робота була належним чином організованою і спрямованою на реальні потреби та інтереси студентської громади. Це допомагає створити позитивне студентське середовище, де можна розвивати не лише академічні, але й соціальні та емоційні навички. Тому дозвілля здобувачів Бердянського державного педагогічного університету урізноманітнюють тематичні **гуртки і клуби**, які сприяють реалізації творчого потенціалу, створенню простору для співпраці, взаємодії і партнерства між здобувачами, викладачами, практиками, науковцями з урахуванням принципу студентоцентризму.

²⁰ «Викладач року 2023»: педагог очима студента. *Університетське слово*. № 18 (199). С. 1. StudMediaBSPU. URL: [https://dspace.bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/68af66f9-396d-4d94-bcee-4dea7141623d/content_\(дата_звернення_09.01.2024\)](https://dspace.bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/68af66f9-396d-4d94-bcee-4dea7141623d/content_(дата_звернення_09.01.2024))

Здобувачі освіти БДПУ мають можливості для активного і різноманітного розвитку за напрямками: фізичної культури, спорту та здоров'я людини, спортивного програмування, креативного дизайну; розмовного, ігрового, читацького та психологічного клубів і форум-театру. Усі зацікавлені можуть записатися до літнього та зимового таборів, школи волонтерів, навчально-логопедичної лабораторії, танцювальних та історичних гуртків, прослухати літературний гід, надрукувати свої твори в студентському альманасі, а також звернутися за допомогою до психологічного кабінету.

За тиждень до початку нового навчального року провели SmartWay with BSPU – чотириденний онлайн-інтенсив²¹, метою якого є створити комфортне середовище для студентів і викладачів та разом розпочати новий навчальний семестр. Щодня відбувалися цікаві зустрічі з викладачами, психологами та представниками студентського самоврядування. Також в офіційному телеграм-каналі створили чат для спілкування студентів, який функціонує й досі. Під час інтенсиву відбулося знайомство учасників, віртуальна екскурсія корпусами університету, зустріч із представниками студентського самоврядування БДПУ, поради про принципи та методи тайм-менеджменту, складання індивідуального плану; присутні отримали психологічні поради, як налаштувати себе на навчання, та виконали техніки саморегуляції. На підсумковій зустрічі студенти висловили свої враження, студрада розкрила секрети відмінних робіт та поділилася корисними лайфхаками для першокурсників.

Завершився календарний рік новим форматом для університету – читкою п'єси-казки на одну дію **«Свято зірки, або бажання, здійснись!»** сучасної авторки Надії Симчич. Керівниця проєкту – Марина Богданова²². Родзинкою цього заходу була сумісна гра студентів, випускників, викладачів БДПУ. Реалізація проєкту підтвердила думку про те, що відсутність стін, корпусів і аудиторій не заважає університетській спільноті бути єдиним цілим, проводити виховну роботу, плекати цінності, сприяти розвитку у здобувачів творчого потенціалу, зацікавленості і креативності.

²¹ Біловол Зоряна. SmartWay with BSPU. URL: <https://us.bdpu.org.ua/smartway-with-bspu.html> (дата звернення 09.01.2024)

²² Богданова Марина. З великої літери Свято – зібратися разом! URL: <https://us.bdpu.org.ua/z-velykoi-literiy-sviato-zibratysia-razom.html> (дата звернення 09.01.2024)

ВИСНОВКИ

Плекання цінностей є важливим складником освітнього процесу в Бердянському державному педагогічному університеті, що пройшов певний розвиток та трансформацію протягом дії воєнного стану і виробив такі тенденції та аспекти розвитку:

1. Формування цінностей: університет плекає цінності, які відображають його місію та сприяють розвитку студентів як громадян з вищим рівнем моральності та відповідальності.

2. Акцент на особистісному розвитку: заклад сприяє розвитку не лише професійних навичок, а й особистісних якостей здобувачів. Заходи, спрямовані на підтримку студентського самовизначення, розвиток критичного мислення та комунікативних навичок, стають усе більш поширеними.

3. Міжкультурна взаємодія: загальноуніверситетські лекції, культурно-мистецькі толоки, освітні форуми, круглі столи сприяють створенню середовища міжкультурної взаємодії. Гуртки та клуби сприяють поглибленню розуміння та усвідомленню цінностей серед студентської громади.

4. Підтримка ментального здоров'я: зростаюча увага приділяється питанням ментального здоров'я здобувачів, викладачів та співробітників. Програми психологічної підтримки, тренінги подолання стресових ситуацій та інші ініціативи допомагають зберігати емоційне здоров'я під час навчання.

5. Підтримка викладачів та персоналу: викладачі та адміністративний персонал університету грають ключову роль у формуванні ціннісних орієнтацій студентів.

6. Залучення студентів до процесу прийняття рішень: здобувачі є членами стипендіальної комісії, вченої ради, беруть участь у прийнятті рішень та управлінні університетом. Це сприяє відчуттю студентами власної відповідальності за університетське співтовариство та допомагає формувати цінності співпраці, демократії та громадянської відповідальності.

7. Використання технологій: застосування сучасних технологій у виховній роботі допомагає університетам створювати інтерактивне середовище для студентів та викладачів.

Ці тенденції засвідчують, що виховна робота в Бердянському державному педагогічному університеті розвивається у напрямку створення глибшого та інтегрованішого підходу до розвитку студентської особистості, є основою для реалізації ефективного процесу плекання цінностей у закладі. Важливо створити відкрите середовище університетської спільноти, де кожен зможе розвивати свої цінності та переконання.

АНОТАЦІЯ

У дослідженні розглядається проблема плекання цінностей як важливого аспекту діяльності та корпоративної культури університету в умовах воєнного стану. Зазначається, що в період війни і виборювання країною своєї незалежності та суверенітету особливо актуальним стає не лише передача знань і освітній процес, але й формування моральних принципів та плекання цінностей серед усіх представників ЗВО. Автори обговорюють різні форми взаємодії університетської спільноти, яка позиціонує себе як родина, для збереження стійкості та єдності академічного середовища. Акцентується увага на законодавчому аспекті виховної роботи в закладах освіти України, важливості стратегічного лідерства та методах і стратегіях, спрямованих на зміцнення ціннісного підґрунтя університетської спільноти в умовах кризового періоду. Досліджуються конкретні приклади реалізації цих підходів у Бердянському державному педагогічному університеті після вимушеної релокації на підконтрольну Україні територію та під час війни. Висновки статті можуть бути корисними для адміністрації університетів та інших осіб, що цікавляться питаннями корпоративної культури та управління в умовах кризи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 1556-VII. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення 09.01.2024)
2. Про вищу освіту зі змінами 2024 рік №1556-VII від 01.07.2014, редакція від 01.01.2022 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 09.01.2024)
3. Стратегія розвитку освіти в Україні на 2022–2032 роки / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki> (дата звернення 09.01.2024)
4. Указ Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання» (№ 286/2019 від 18 травня 2019 року) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (дата звернення 09.01.2024)
5. Стратегія розвитку Бердянського державного педагогічного університету (2022–2025 рр.). URL: https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/Stratehiia_BDPU.pdf (дата звернення 15.01.2024)
6. Ігор Богданов: «Найбільша наша цінність – це люди» / Університетське слово. URL: <https://us.bdpu.org.ua/ihor-bohdanov-naybilsha-nasha-tsinnist-tse-liudy.html> (дата звернення 15.01.2024)

7. Запорізька обласна організація НСЖУ. URL: <https://nsju.zp.ua/blog/obshchestvo> (дата звернення 15.01.2024)

8. Богданов Ігор. «БДПУ – форпост виховної та просвітницької діяльності в громаді»: ректор Ігор Богданов про поїздку до Києва. *Університетське слово*. № 15 (196). С. 1. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/2a15e27a-c831-4247-abcf-647c038c64bc/content> (дата звернення 15.01.2024)

9. Молодіжний форум «Молодь Бердянщини: виклики окупації». *Університетське слово*. № 13 (194). С. 2–3. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/64738f85-4a7b-48db-be3c-a4d504b3a470/content> (дата звернення 15.01.2024)

10. Ihor Bohdanov, Yana Suchikova, Sergii Kovachov, Olha Hurenko, Hanna Aleksandrova. Youth views on the role of local government and universities in the development of deoccupied territories. *Business perspectives*. Volume 7 2023, Issue #1, pp. 29–46. <https://www.businessperspectives.org/index.php/journals/knowledge-and-performance-management-2/issue-434/youth-views-on-the-role-of-local-government-and-universities-in-the-development-of-deoccupied-territories> (дата звернення 09.01.2024). DOI [http://dx.doi.org/10.21511/kpm.07\(1\).2023.03](http://dx.doi.org/10.21511/kpm.07(1).2023.03)

11. Цілі сталого розвитку. URL: [https://bdpu.org.ua/tsili-staloho-rozvytku/](https://bdpu.org.ua/tsili-staloho-rozvytku/https://bdpu.org.ua/tsili-staloho-rozvytku/) (дата звернення 09.01.2024)

12. БДПУ. Вступ 2024. https://t.me/bdpu_vstup (дата звернення 09.01.2024)

13. StudMediaBSPU. URL: <https://www.youtube.com/channel/UC-rSLIVhnBD-Yq-70MfvoEg> (дата звернення 09.01.2024)

14. Різдяна толока: відродження традицій та символ єдності / Університетське слово. URL: <https://us.bdpu.org.ua/rizdviana-toloka-vidrozhennia-tradytsiy-ta-symvol-iednosti.html> (дата звернення 09.01.2024)

15. Ігор Богданов. Святковий тиждень у БДПУ. *Університетське слово*. № 13 (194). С. 1. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/64738f85-4a7b-48db-be3c-a4d504b3a470/content> (дата звернення 09.01.2024)

16. StudMediaBSPU. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wEimty5EaJ4&t=2s> (дата звернення 09.01.2024)

17. Свято під звуки сирен: в БДПУ відбулася посвята в першокурники. *Університетське слово*. № 16 (197). С. 2. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/d311b287-80c1-4acd-aff4-960bf0425ec7/content> (дата звернення 09.01.2024)

18. «Викладач року 2023»: педагог очима студента. *Університетське слово*. № 18 (199). С. 1. StudMediaBSPU. URL: <https://dspace>.

bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/68af66f9-396d-4d94-bcee-4dea7141623d/content (дата звернення 09.01.2024)

19. Біловол Зоряна. SmartWay with BSPU. URL: <https://us.bdpu.org.ua/smartway-with-bspu.html> (дата звернення 09.01.2024)

20. Богданова Марина. З великої літери Свято – зібратися разом! URL: <https://us.bdpu.org.ua/z-velykoi-litery-sviato-zibratysia-razom.html> (дата звернення 09.01.2024)

Information about the authors:

Aleksandrova Hanna Oleksandrivna,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian and Foreign
Literature and Comparative Literature
Berdiansk State Pedagogical University
66, Zhukovskyi Str., Zaporizhzhia, 69061, Ukraine

Rula Nataliia Volodymyrivna,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Social Communications
Berdiansk State Pedagogical University
66, Zhukovskyi Str., Zaporizhzhia, 69061, Ukraine